

Г. М. Яренко, здобувач кафедри фінансів,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ВІД ОПЕРАЦІЙ З НЕРЕЗИДЕНТАМИ, ЩО МАЮТЬ ОФШОРНИЙ СТАТУС

АНОТАЦІЯ. Розглядається сутність поняття офшор, види офшорних юрисдикцій, податкове законодавство України щодо нерезидентів з офшорним статусом, схеми використання офшорних компаній у податковому плануванні.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: офшор, офшорна юрисдикція, нерезидент з офшорним статусом, податкове планування.

АННОТАЦИЯ. Рассматривается сущность понятия офшора, виды офшорных юрисдикций, налоговое законодательство Украины, касающееся нерезидентов с офшорным статусом, схемы использования офшорных компаний в налоговом планировании.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: офшор, офшорная юрисдикция, нерезидент с офшорным статусом, налоговое планирование.

ABSTRACT. It is described the concept of offshore centers, the types of offshore jurisdictions, Ukrainian legislation regarding offshore companies, the practice of using offshore companies in tax planning.

KEY WORDS: offshore, offshore jurisdiction, offshore company, tax planning.

Актуальність даної теми підтверджується зростаючим розумінням в економічних колах необхідності поглибленого розгляду сутності офшорних зон та оподаткування доходів від операцій з нерезидентами, що мають офшорний статус. Це обумовлюється тим, що значна частина світових фінансових потоків проходить саме через офшори. Зокрема, протягом останніх років майже чверть іноземних інвестицій в економіку України надходила з Кіпру, що є юрисдикцією, яка надає податкові пільги (23 % від обсягу інвестицій за 9 міс. 2010 р.) [1]. У багатьох акціонерних товариствах засновниками є нерезиденти з офшорним статусом.

Дослідженню ролі офшорів та оподаткуванню доходів від операцій що пов'язані з ними у сучасній економіці присвячено чимало робіт провідних фінансових організацій, зокрема Міжнародного валютного фонду (Internatioanl Monetary Fund,

IMF) [2] і Організації економічного співробітництва та розвитку (Organization of Economic Cooperation and Development, OECD) [3]. Ще у 2000 році на Міжнародному форумі з питань фінансової стабільності було сформульовано завдання щодо необхідності дотримання офшорними фінансовими центрами пруденційних стандартів, прийнятих міжнародною спільнотою [4, р. 3]. З 2004 року OECD оприлюднює інформацію щодо дотримання країнами міжнародних податкових стандартів, якими встановлюються вимоги стосовно обміну інформацією на запити державних податкових органів інших країн. За рівнем дотримання цих вимог країни поділяються на три групи, в яких до так званих «сірого» та «чорного» списків увійшли переважно офшорні юрисдикції, що частково або зовсім не дотримуються цих стандартів. Під тиском міжнародної спільноти все більше країн почали застосовувати ці стандарти, і станом на січень 2011 року вперше жодна країна не потрапила до «чорного» списку [5, р. 15].

У вітчизняній економічній літературі питання оптимізації податків за допомогою офшорних зон розглядалися, зокрема, у роботах Г. Б. Бурляй, Л. Л. Кістерського, Т. В. Липова [6, с. 287—293]. Незважаючи на існуючі дослідження, практика доводить необхідність подальшого аналізу практики використання офшорів бізнесом для оптимізації податків.

Метою статті є аналіз сутності та видів офшорів, огляд вітчизняного законодавства щодо оподаткування доходів від операцій з нерезидентами, що мають офшорний статус, а також опис окремих схем використання офшорів для податкового планування.

Характерною рисою сучасної економіки є активне використання міжнародним бізнесом офшорів у податковому плануванні для мінімізації податків. Офшорні юрисдикції дають можливість на законних засадах зробити недосяжними для будь-яких зовнішніх посягань (у першу чергу, податкових органів) кошти тих юридичних та фізичних осіб, що зареєстрували свій бізнес та (або) відкрили рахунки в таких юрисдикціях.

Поняття «офшор» (англ. offshore) має економіко-географічне походження, і означає територію, яка знаходиться поза берегом. Поняття офшорна зона, офшорна юрисдикція, офшорний центр або офшорна територія є синонімами. Кембриджський словник визначає офшор як територію з особливим податковим режимом, що дозволяє зареєстрованим на ній компаніям (банкам) заощаджувати кошти [7, р. 986]. Відповідно до сучас-

ного англо-російського банківського та економічного словника під поняттям «офшорний» розуміється: (а) той, ще не підпадає під національне регулювання (зазвичай це стосується фінансових установ зі спеціальним статусом або зареєстрованих законодавом); (б) компанія зі штаб-квартирою та офіційною реєстрацією у країні, чиє законодавство допомагає зменшити податковий тягар або обійти різні обмеження на здійснення операцій [8, с. 497]. Тобто підкреслюється головна ознака офшорів — пільговий режим оподаткування.

У міжнародній практиці розрізняють три види офшорних юрисдикцій [9]:

- класичні офшори: Багамські Острови, Британські Віргінські Острови, Сейшельські Острови, Беліз, Домініка, Сент-Вінсент, Гренадіни та Панама;
- низькоподаткові юрисдикції: Гібралтар, Гонконг, Люксембург, Уругвай, острів Мен;
- юрисдикції, що надають податкові пільги: США, Велика Британія, Швейцарія, Нова Зеландія та Кіпр.

При реєстрації компанії на території класичного офшору існує спрощена процедура її створення та управління; діяльність компанії ведеться поза межами країни реєстрації; має місце повне звільнення від сплати податків або сплачуються низькі фіксовані податки; щорічно необхідно сплачувати реєстраційний збір; відсутнє зобов'язання подавати до державних органів фінансову звітність; немає валютного контролю. Конфіденційність у разі класичного офшору є високою, реєстр акціонерів та директорів державними органами країни реєстрації не ведеться.

Якщо мова йде про низькоподаткову юрисдикцію, то компанії, що зареєстровані на її території, зобов'язані щорічно подавати фінансову звітність; директором або засновником компанії має бути резидент країни реєстрації; компанії можуть використовувати переваги двосторонніх договорів про уникнення подвійного оподаткування.

Ознаками юрисдикцій, що надають податкові пільги, є: великі витрати на заснування та обслуговування компанії; значний розмір мінімального статутного капіталу; вимога щорічного подання до державних органів фінансової звітності.

Законодавство України оперує поняттям «нерезидент, що має офшорний статус», визначаючи, що ним є нерезидент, розташований на території офшорної зони [10]. Розпорядженням КМУ офшорними визнано на сьогодні 36 територій, серед яких: острови Гернси, Джерсі, Мен та Олдерні, Бахрейн, Беліз, Андорра, Гіб-

ралтар, Монако, Ангілья, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські Острови, Барбадос, Бермудські острови, Британські Віргінські Острови, Віргінські Острови (США), Гренада, Кайманові Острови, Монтсеррат, Нідерландські Антильські Острови, Пуерто-Ріко, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Співдружність Домініки, Теркс і Кайкос, Ліберія, Сейшельські Острови, Вануату, Маршалські Острови, Науру, Ніуе, Острови Кука та Самоа, Мальдівська Республіка [11].

У 2008 році резиденти України здійснили імпорتنі операції через офшорні компанії на загальну суму 64 млн грн. Основними постачальниками продукції із офшорних зон виступали компанії, що зареєстровані у Ліберії, на Багамських островах, у Белізі, на Британських Віргінських Островах та у Бахреїні. Обсяг експорту в офшорні компанії склав 3,64 млрд грн. В основному експортувалась продукція на адреси компаній, зареєстрованих в офшорних зонах Британських Віргінських островів, Гібралтару, Белізу та Багамських островів [12].

Оподаткування доходів, отриманих від операцій з нерезидентами, що мають офшорний статус, регулюється нині в Україні Податковим кодексом. Згідно з кодексом, розраховуючи суму оподаткованого прибутку, юридична особа не включає до складу витрат ті з них, що вона сплатила контрагенту-нерезиденту з офшорним статусом:

- повністю не включаються витрати на послуги з інжинірингу;
- частково включаються витрати на послуги з консалтингу, маркетингу та реклами;
- не включаються нарахування роаялті в обсязі, що перевищує 4 % доходу від реалізованої продукції (за вирахуванням ПДВ та акцизного збору).

У разі, якщо має місце оплата резидентом України товарів (робіт, послуг) на користь нерезидента з офшорним статусом, або ним здійснюються розрахунки через таких нерезидентів (або через їх банківські рахунки), до складу витрат резидента включаються 85 % їх вартості.

У випадку отримання дивідендів юридичною особою-резидентом України від нерезидента з офшорним статусом, їхні суми повністю включаються до складу доходів резидента [13].

Класична схема використання офшорних юрисдикцій є досить простою і полягає у тому, що материнська компанія використовує таку юрисдикцію як допоміжний підрозділ, що дозволяє через неї проводити частину свого товарообігу і, як наслідок, акумулювати у цій юрисдикції свій прибуток.

Дані щодо податкових ставок в окремих офшорах наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ
В ОКРЕМИХ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЯХ [14]**

Офшор	Для резидентів		Для нерезидентів
	Гранична ставка, що застосовується до річного доходу	Ставка на проценти — дивіденди — прибуток	Ставка на проценти ¹ — дивіденди ² — прибуток
Андорра	0 %	0 % — 0 % — 0 %	15 % — 0 % — 0 %
Кіпр	30 % (34,277 євро)	3 % або 10 % — 15 % — 0	Обмін інформацією ⁶ — 0 % — 0 %
Люксембург	38 % (34,500 євро ⁴)	10 % — до 19 % — до 19 %	15 % — 25 % — 0 %
Монако	0 %	0 % — 0 % — 0 %	15 % — 0 % — 0 %
Острів Гернси	20 % (11491 євро)	20 % — 20 % — 0 %	15 % — 20 % — 0 %
Острів Джерсі	20 % (8,357 євро) або 27 % ³ (15,739 євро)	20 % або 27 % — 20 % або 27 % — 0 %	15 % — 0 % — 0 %
Острів Мен	18 % (14346 євро)	18 % — 18 % — 0 %	15 % — 0 % — 0 %
Швейцарія	19 % або 40,4 % ⁵ (515,404 євро)	3 19 % до 40,4 % ⁵ — з 19 % до 40,4 % ⁵ — 0 %	15 % — 35 % — 0 %

1. Майже всі країни ЄС збільшують ставку податку з 15 % до рівня країн — не учасниць ЄС. До 2011 року цей податок має зрости до 35 %.

2. Вирішальним при стягненні податку є не місце отримання доходу, а юрисдикція, резидентом якої є платник.

3. Платники податків можуть обирати між двома системами розрахунків податків (20 % ставки податку + нижній неоподаткований мінімум або 27 % ставка податку + вищий неоподаткований мінімум).

4. За наявності дітей неоподатковуваний мінімум підвищується.

5. У кантонах Швіц та Цюріх.

6. Податок не стягується, але інформація про доходи автоматично повідомляється фінансовим органам у Німеччину.

Також бізнес нерідко використовує схему, в якій офшорна компанія є агентом для офшорної (агентська схема). Розглянути схему можна на прикладі компанії, зареєстрованої у Великій Британії, що є агентом нерезидента з офшорним статусом (офшорної компанії), зареєстрованого на Британських Віргінських Островах.

Договором, підписаним між ними, передбачається, що інформація стосовно принципала (офшорної компанії) є конфіденційною, і стороною у договорах з третіми особами виступатиме лише англійська компанія. Така компанія в своїй фінансовій звітності може показувати у якості доходу, або суму своєї комісії, або, якщо в цьому є необхідність, всю суму доходу, зазначену договором. При цьому, згідно з англійським законодавством оподаткування буде підлягати тільки комісія, а офшорна компанія щорічно сплачуватиме реєстраційне мито. Поетапно дана схема виглядає таким чином:

- англійська компанія виставляє рахунки від свого імені;
- отриманий дохід надходить англійській компанії і, відповідно до агентського договору, передається офшорній компанії за вираховуванням комісійної винагороди;
- за умови, що офшорна компанія не є податковим резидентом Великої Британії, і доходи там не отримуються, то дохід, отриманий англійською компанією, не підлягає оподаткуванню [15].

Таким чином бізнес мінімізує свої податки.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо наступне:

1. На сучасному етапі зростає розуміння необхідності поглибленого розгляду сутності офшорних зон та питань оподаткування доходів від операцій з нерезидентами, що мають офшорний статус. Це обумовлюється великою часткою фінансових потоків, які проходять через офшори. В економіці України інвестиції з офшорних юрисдикцій за обсягами посідають одне з перших місць.

2. Характерною рисою сучасної економіки є активне використання міжнародним бізнесом офшорів у податковому плануванні для мінімізації податків.

3. В останнє десятиріччя були схвалені міжнародні податкові стандарти, які встановлюють вимоги щодо обміну інформацією на запити державних податкових органів інших країн. За даними OECD до груп країн, які частково або зовсім не дотримувались цих стандартів, належали переважно офшорні юрисдикції. Але під тиском міжнародної спільноти станом на січень 2011 року вперше жодна з юрисдикцій не потрапила до «чорного» списку.

4. У міжнародній практиці розрізняють три види офшорних юрисдикцій: класичні офшори, низькоподаткові юрисдикції та юрисдикції, що надають податкові пільги.

5. Законодавством України визначено 36 офшорних територій, а нерезиденти, що зареєстровані на цих територіях належать до категорії «нерезидент з офшорним статусом».

6. При розрахунку оподатковованого прибутку Податковим кодексом України регулюється окремий порядок включення до складу витрат платника-резидента витрат на оплату послуг (товарів) нерезидента з офшорним статусом, а також порядок включення до доходів дивідендів, одержаних від таких нерезидентів.

Література

1. Держкомстат України. Сайт у мережі інтернет. — www.stat.gov.ua.
2. Ahmed Zorome. Concept of Offshore Financial Centers: In search of an Operational Definition. IMF Working Paper. April 2007. P. 32.
3. Tax Co-operation 2010: Towards a Level Playing Field. OECD, 2010. P. 297.
4. Ahmed Zorome. Concept of Offshore Financial Centers: In search of an Operational Definition. IMF Working Paper. April 2007. P. 32.
5. The Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. A Background Information Brief. OECD, 4 January 2011. P. 29.
6. Міжнародні фінанси: Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.; за ред. О. І. Рогача. — К.: Либідь, 2003. — 784 с.
7. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. Third edition. 2008, Italy, LegoPrint S.p.A., P. 1801.
8. Федоров Б. Г. Новый англо-русский банковский и экономический словарь. — СПб.: ООО «Издательство «Лимбус Пресс», 2006. — 848 с.
9. Юридична фірма «Амонд Сміт Лтд». Сайт у мережі Інтернет. — www.amondsmith.com.ua.
10. Податковий кодекс України від 02.12.2010. Розділ III.
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 77-р. «Про перелік офшорних зон».
12. Державна податкова адміністрація України: Сайт у мережі Інтернет. — www.sta.gov.ua.
13. Податковий кодекс України від 02.12.2010. Розділ III.
14. The Federal Ministry of Finance (Germany). Сайт у мережі Інтернет. — http://www.bundesfinanzministerium.de/EN/Home/node.-html?__nnn=true Юридична фірма «Амонд Сміт Лтд»: Сайт у мережі Інтернет. — www.amondsmith.com.ua.
15. www.amondsmith.com.ua.

Стаття надійшла до редакції: 09.01.2011 р.